

2018 M. BIRŽELIS

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos priemonių, skirtų populiarinti inovacijas ir teikti inovacijų konsultacijas bei inovacijų paramos paslaugas, pažangos vertinimas

GALUTINĖS VERTINIMO ATASKAITOS SANTRAUKA

2014–2020 metų
Europos Sąjungos
fondų investicijų
veiksmų programa

Paslaugų sutartis yra bendrai finansuojama iš Europos socialinio fondo ir nacionalinio biudžeto lėšų pagal Veiksmų programos prioriteto „Techninė parama, skirta informuoti apie veiksmų programą ir jai vertinti“ priemonę Nr. 12.0.2-CPVA-V-203 „ES fondų investicijų vertinimas“, o Paslaugos teikiamos Ūkio ministerijos užsakymu

TYRIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

Vertinimo tikslas – tobulinti priemonės „Inogeb LT“, skirtos teikti aukštos kokybės inovacijų konsultacines ir inovacijų paramos paslaugas įmonėms mokslinių tyrimų, eksperimentinės plėtros ir inovacijų (*toliau – MTEPI*) srityje pagal sumaniosios specializacijos kryptis, įgyvendinimą, išanalizavus panašių 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu įgyvendintų priemonių „Inogeb LT-1“ ir „Inogeb LT-3“ rezultatus. Siekiant įgyvendinti Paslaugų užsakovo iškeltą uždavinį Paslaugų teikėjas įvertino bendrą situaciją MTEPI srityje Lietuvoje. Studijos objektas buvo vertintas išskyrus keletą vertinimo kriterijų:

- *Tinkamumas* kuris apima priemonių teikiamų paslaugų tikslinėms grupėms racionalumą ir atitiktį to meto ekonominei situacijai;
- *Kokybės* kriterijus suprantamas kaip naudos gavėjų pasitenkinimas jiems suteiktomis paslaugomis. Įvertinti šį kriterijų siekta vykdant naudos gavėjų apklausą, kurioje jie buvo paprašyti nurodyti, ar tenkino konsultantų žinios, kompetencija, paslaugų teikėjo gebėjimas adaptuotis prie įmonės specifikos ir t.t.;
- *Naudos* kriterijų siekta įvertinti vykdant naudos gavėjų apklausą kuria siekta įvertinti, ar inovacijų konsultavimo renginiai turėjo poveikį inovavimo veiklos pradžiai ir/ar inovacijų apimties plėtrai. Įmonės taip pat buvo paprašytos nurodyti, ar pasikeitė jų instituciniai ir atskirų darbuotojų gebėjimai vykdyti inovacinę veiklą;
- *Tęstinumo* kriterijus suprastas kaip skirtingais finansavimo laikotarpiais siūlytų paslaugų, kurias galėjo gauti naudos gavėjai, persidengimas/tąsa;
- *Administravimo* kriterijus buvo pasitelktas siekiant nustatyti, ar procesas, kuriuo metu įmonės galėjo gauti paslaugas buvo sklandus, nekeliantis perteklinių biurokratinių kliūčių ar komplikacijų;
- *Poveikis*, kurį naudos gavėjams padarė suteiktos paslaugos, įvertintas pagal nustatytus kriterijus išskyrus panašias tiriamą ir kontrolinę grupes bei įgyvendinus kontrafaktinę analizę.

SITUACIJA MTEPI SRITYJE

Nepaisant strategijų ir ambicingų tikslų, MTEPI politikos pažanga Lietuvoje ir toliau susiduria su iššūkiais MTEPI politikos įgyvendinimo ir pasiekimų lygyje.

Bendras finansavimas moksliniams tyrimams ir eksperimentinei plėtrai pastaraisiais metais (2016) krito iki 0,74 procentų nuo BVP. Tai yra gerokai mažiau negu 3 procentai, kuriuos į MTEPI investuoti rekomenduoja EK, tam, kad būtų pasiektas vienas iš strategijos „Europa 2020“ prioritetų - *pažangus augimas: žiniomis ir inovacijomis pagrįsto ūkio vystymas*.

Šalia ilgalaikių ir kompleksiškesnių problemų, tokių kaip populiacijos senėjimas ar kvalifikuotų žmogiškųjų išteklių paruošimas ir (ar) pritraukimas, išskiriama ir inovacijų politikos valdysenos problema, kylanti iš institucinės fragmentacijos.

MTEPI politikos tarpministerinė koordinacija išlieka nepakankama, lemianti sąlyginę politikos fragmentaciją ir dubliavimąsi. Tokią situaciją lemia institucinės valdysenos specifika, institucinis partikuliarizmas, MTEPI tarybos negebėjimas pilna apimtimi atlikti tarpinstitucinės koordinacijos funkcijų.

Lyginant Lietuvą su kitomis šalimis, įgyvendinančių ir (ar) administruojančių bei tiesiogiai paslaugas teikiančių agentūrų skaičius Lietuvoje yra didelis, o jų funkcijos dažnai persidengiančios. Tai lemia

tarpinstitucinio koordinavimo, kuris nėra stiprioji Lietuvos viešosios administracijos dalis, poreikį poministeriniame ir (ar) agentūriniame lygmenyje.

Atsižvelgiant į esamą situaciją, verslo išlaidos MTEP ir vykdomos inovacinės veiklos tampa kritiniu atsvaros tašku, vis dar galinčiu suteikti Lietuvai ekonominio konkurencingumo ir augimo potencialo. Atitinkamai inovacijų paramos sistema ir jos teikiamos paslaugos išlieka vienu svarbiausių inovacijų ekosistemos elementų. Prie inovacijų paramos sistemos kūrimo ir paslaugų teikimo reikšmingai prisidėjo LR Ūkio ministerijos kuruojamos 2007-2013 m. ir 2014-2020 m. Inogeb priemonės.

VERTINIMO OBJEKTAS

Šiame vertinime buvo išskirtinai orientuojamasi į 2013–2007 m. ir 2014–2020 m. periodų inovacijų paramos sistemos plėtros ir inovacijų paramos paslaugų teikimo priemones. Konkrečiai, 2013–2007 m. finansavimo periodo priemonės VP2-1.4-ŪM-03-K „Inogeb LT-1“ ir VP2-1.4-ŪM-05-V „Inogeb LT-3“, kurioms buvo numatyta 15,69 mln. Eur ir einamojo finansavimo periodo pirmo ES investicinio prioriteto priemonę Inogeb LT. 2014–2020 m. finansavimo periode aptariamai priemonei numatytas 16 mln. Eur siekiantis finansavimas. Teigiant apibendrintai, visos trys priemonės yra panašios, jomis siekiama teikti pagal tam tikras temas suskirstytas aukštos kokybės inovacijų konsultacines paslaugas MTEPI srityje bei vykdyti inovacijų populiarinimo veiklas.

VERTINIMO METODAS

Siekiant įgyvendinti studiją atliekama pirminių ir antrinių literatūros šaltinių analizė, duomenų, lyginamoji ir statistinė analizės. Paslaugų teikėjas taip pat taiko interviu su ekspertais ir politikos formuotojais metodus, įgyvendina paramos gavėjų apklausą bei remiasi kontrafaktinės analizės metodu. Studijos pabaigoje pateikiamos Estijos ir Švedijos, kaip gerosios praktikos atvejų studijos.

TINKAMUMAS

Vertinant 2007–2013 m. „Inogeb LT-1“ ir „Inogeb LT-3“ priemonių teikiamų paslaugų tikslinėms grupėms racionalumą ir atitiktį to meto ekonominei situacijai nustatyta, kad šių priemonių remiamomis veiklomis teiktos paslaugos atitiko to meto ekonominę situaciją ir egzistavusį įmonių poreikį.

Priemonės „Inogeb LT-1“ paslaugų tikslinės grupės buvo sudarytos iš projektų vykdytojų nuolatinių klientų tarpo, o pradines konsultacijas galėjo gauti visos besikreipiančios įmonės. „Inogeb LT-3“ priemonės remiamomis veiklomis teiktas paslaugas galėjo gauti visos besikreipiančios įmonės, o teikiamų konsultacijų trukmė buvo neribota.

Remiantis tiesioginių naudos gavėjų apklausos duomenimis nustatyta, jog inovacijų konsultavimo paslaugos tiek 2007–2013 m., tiek 2014–2020 m. finansavimo periodais buvo labai svarbios mažoms (metinė apyvarta iki 2 mln. Eur) įmonėms.

2007–2013 m. finansavimo periode konsultacijos inovacijų klausimais buvo paklausiausios iki 1 metų ir jau daugiau nei 10 metų veiklą vykdžiusių įmonių tarpe. 2014–2020 m. finansavimo periode paklausa konsultacijoms pagal įmonių veiklos vykdymo laiką nors ir yra pasiskirsčiusi tolygiau, tačiau didžiausią susidomėjimą taip pat galima pastebėti iki 1 metų ir 5–10 bei daugiau nei 10 metų veiklą vykdžiusių įmonių tarpe.

Nustatyta, kad paklausa inovacijų paramos paslaugoms abejais nagrinėjama finansavimo periodais mažai koreliuoja su įmonių įgyvendinama ir (ar) neįgyvendinama eksporto veikla, t. y. šios paslaugos aktualios tiek eksportuojančioms, tiek neeksportuojančioms įmonėms.

Apklausoje metu nustatyta, kad 2007 – 2013 m. įmonės gavo tiek vienkartinės, tiek kartotines konsultavimo paslaugas. O didžioji dalis 2014–2020 m. laikotarpiu gautų konsultacijų buvo kartotinės, t. y. ne vienkartinės.

Analizė taip pat parodė, jog įmonėms tiek 2007–2013 m., tiek 2014–2020 m. finansavimo periodais atrodo reikalingos konsultacijos tiek bendraisiais, tiek nišiniais klausimais.

KOKYBĖ

Vertinant 2007-2013 m. „Inogeb LT-1“ ir „Inogeb LT-3“ priemonių inovacijų konsultacijų ir inovacijų paramos paslaugų paketų tinkamumą ir kokybę, nustatyta, kad konsultacijų temos nebuvo iš anksto priskirtos konkrečioms tikslinėms grupėms – paslaugos buvo teikiamos individualizuotai, pritaikant kiekvienos įmonės poreikiams. Tai, kad konsultuotų įmonių skaičius viršijo lūkesčius, leidžia daryti išvadą dėl aukšto temų aktualumo projektų vykdytojų ir partnerių pasirinktoms tikslinėms grupėms. Vertinant priemonę „Inogeb LT“ nustatyta, kad formuojant priemonės paslaugų temas buvo atsižvelgta į 2007–2013 m. periodo priemonių patirtį, o tai leido užtikrinti temų kokybę bei atitiktį besikeičiantiems paslaugų gavėjų poreikiams.

Remiantis tiesioginių naudos gavėjų apklausos duomenimis nustatyta, kad atsakymų apie paslaugų kokybę pasiskirstymų variacija abiejuose finansavimo laikotarpiuose yra maža. Analizuojant įmonių pateiktus atsakymus apie skirtingus inovacijų populiarinimui skirtų renginių aspektus, ilgalaikes renginių kokybės tendencijas, individualiais klausimais suteiktų konsultacinių paslaugų kokybę ar konsultantų žinias bei kompetenciją matyti, kad įmonės šių konsultacinių aspektų kokybę vertina be didelės atsakymų variacijos, t. y. vieningai. Įmonių atsakymų analizė taip pat parodė, kad tiek 2007–2013 m., tiek 2014–2020 m. periodais įmonėms siūlytų konsultacinių temų spektras atitiko jų tuometinius poreikius, be to, įmonės nurodė, kad konsultacijų teikimo būdas buvo pritaikytas jų individualiems poreikiams.

NAUDA

Vertinant 2007-2013 m. „Inogeb LT-1“ ir „Inogeb LT-3“ priemonių naudą šalies įmonėms, plėtojančioms MTEPI veiklas, jų tvarumą ir tęstinumą, nustatyta didelė paklausa teiktoms inovacijų paramos paslaugoms, kuri leidžia spręsti, kad įmonės suvokė tokių paslaugų naudą siekiant geresnių veiklos rezultatų. Taip pat, užfiksuotas didesnis, nei planuota, teikiamų inovacijų paramos paslaugų paklausa per 2 metus po projekto įgyvendinimo padidėjimas, kas iliustruoja priemonių tvarumą. 2014–2020 m. periode pagal priemonę „Inogeb LT“ teiktos konsultacinės paslaugos taip pat pasižymėjo didelė paklausa, o tai analogiškai leidžia daryti išvadą apie suvoktą konsultacijų naudą siekiant geresnių veiklos rezultatų.

Remiantis tiesioginių naudos gavėjų apklausos duomenimis nustatyta, kad 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiu tik 12 procentų (3 įmonės) nurodė, jog inovacinę veiklą būtų vykdžiusios tokia pačia apimtimi ir negavusios konsultacijų inovacijų klausimais. 48 procentai (12 įmonių) nurodė, jog inovacinę veiklą būtų vykdžiusios mažesne apimtimi, 20 procentų (5 įmonės) – jos nebūtų vykdę visai. Net 60 procentų (29 įmonės) 2014–2020 m. finansavimo periode konsultuotų ir į atitinkamą klausimą atsakiusių įmonių nurodė, kad inovacinę veiklą būtų vykdžiusios mažesne apimtimi, dar 20 procentų (10 įmonių) nurodė, kad jos nebūtų vykdę visai, jeigu nebūtų gavę konsultacijų inovacijų klausimais. Tik 12 procentų (6 įmonės) atsakiusių nurodė, kad inovacinę veiklą būtų vykdžiusios tokia pačia apimtimi net jeigu ir

nebūtų gavusios konsultacinių paslaugų. Be to, įmonės nurodo, kad dėl konsultacijų inovacijų klausimais pagerėjo jų instituciniai gebėjimai ir jose dirbančių atskirų darbuotojų gebėjimai vykdyti inovacines veiklas. Tokia atsakymų tendencija fiksuojama abiejuose finansavimo perioduose, nors 2014-2020 m. didesnė dalis įmonių įvardija institucinių ir personalo gebėjimų vykdyti inovacines veiklas pagerėjimą.

Toks įmonių atsakymų pasiskirstymas aiškiai indikuoja, kad inovacijų konsultavimo renginiai turėjo poveikį inovavimo veiklos pradžiai ir/ar inovacijų apimties plėtrai. Todėl ganėtinau natūralu ir tai, kad didesnė dalis įmonių nurodė, jog po inovacijų konsultavimo renginių MTEP finansavimo išlaidos padidėjo didesne ar mažesne apimtimi.

Svarbu paminėti ir tai, kad nei viename periode paslaugas gavusios įmonės nebūtų linkusios mokėti už konsultacijų paslaugas, jeigu jos būtų siūlomos rinkoje, o ne pagal priemonę. Tai rodo, kad inovacijų institucinė infrastruktūra ir jų teikiama parama inovacijų klausimais įmonėms yra reikalinga ir naudinga, nes sumažina finansines rizikas imantis inovacinės veiklos.

TĘSTINUMAS

Vertinant 2014-2020 m. priemonės „Inogeb LT“ intervencijos logiką, t. y. 2007–2013 m. įgyvendintų veiklų tęstinumą priemonėje „Inogeb LT“, nustatyta, kad priemonių konsolidavimas buvo pagrįstas sprendimas. Kartu nebeliko projektų konkurso kaip atrankos būdo, kuris buvo taikomas „Inogeb LT-1“ priemonėje, galimybės. Projektų konkursas pastebimos pridėtinės vertės nesuteikė, ką rodo gan panašūs abiejų priemonių pasiekti rezultatai. Todėl dabartinės „Inogeb LT“ priemonės projektų atrankos būdas (valstybės projektų planavimas) traktuojamas kaip tinkamas.

Lyginant su ankstesniu laikotarpiu, naudos gavėjų selektyvumo pokyčius paveikė atsiradęs aiškus paslaugos gavėjų atrankos kriterijus – paslaugas pagal šią priemonę gali gauti tik įmonės, kurių veikla atitinka vieną iš Sumanios specializacijos veiklos kryptių. Nors toks kriterijus leidžia aiškiau nei 2007–2013 m. periodo priemonėse atrinkti galimus paslaugų gavėjus, tačiau inovatyvių įmonių gali būti ir tarp Sumanios specializacijos kriterijaus neatitinkančių galimų paslaugų gavėjų, o ieškojimo, kurių Sumanios specializacijos veiklos kryptį atitinka paslaugas norintis gauti subjektas, procesas gali būti gana dirbtinis.

Priemonės remiamų veiklų adekvatumas ir kokybė vertintini teigiamai, o tokią nuomonę leidžia susidaryti vertinimo metu pasiektos stebėsenos rodiklių reikšmės ir apklausos rezultatai.

Vertinant 2014-2020 m. priemonės „Inogeb LT“ teikiamų inovacijų populiarinimo, inovacijų konsultacijų bei inovacijų paramos paslaugų adekvatumą rinkos poreikiams, efektyvumą bei naudą galutiniams naudos gavėjams, nustatyta, kad įvardintos paslaugos laikomos adekvačiomis rinkos poreikiams. Priemonės „Inogeb LT“ naudą šalies įmonėms iliustruoja didelė paklausa teikiamoms inovacijų paramos paslaugoms, tai patvirtina ir įmonių apklausos rezultatai. Didelė paklausa pastebima ir 2007–2013 m. periode siūlytomis konsultacinėmis paslaugoms, todėl laikoma, kad „Inogeb LT-1“ ir „Inogeb LT-3“ taip pat atitiko to meto rinkos poreikius.

ADMINISTRAVIMAS

Vertinant 2014-2020 m. priemonės „Inogeb LT“ administravimo tinkamumą ir efektyvumą, nustatyta, kad pareiškėjo lygmenyje teikiamų paslaugų administravimo tinkamumas ir efektyvumas yra vidutiniškas. Tam tikrais atvejais yra įžvelgiama perteklinė biurokratija, kai atsiskaitymas įgyvendinančiai institucijai orientuojasi į projekto įgyvendinimo procesą bei mažai reikšmingas detales, o ne pasiektą rezultatą. Be to, nors Sumanios specializacijos kriterijaus turėjimas leidžia aiškiau atrinkti galimus paslaugų gavėjus,

tačiau šis kriterijus ne visada tiksliai nusako paslaugų gavėjo potencialą vykdyti inovacijas, o ieškojimo, kurią Sumanios specializacijos veiklos kryptį atitinka paslaugas norintis gauti subjektas, procesas gali būti gana dirbtinis.

Naudos gavėjų lygmenyje, 2014–2020 m. finansavimo laikotarpiu, net 74 procentai (51 iš 69) įmonių nurodė, jog joms nekilo administracinių ir/ar biurokratinių sunkumų siekiant gauti inovacijų konsultavimo paslaugas. Dar 16 procentų (11 įmonių) atsakė, jog nors jos ir susidūrė su biurokratine našta, tačiau ji sunkumų nesukėlė. Paprašytos konkrečiai nurodyti biurokratinės kliūtis ar administracinę naštą, įmonės fragmentiškai pamini, jog tai buvo formų bei dokumentų pildymas, siekiant gauti konsultacijas. Į klausimą „ar teko sulaukti neigiamo atsakymo siekiant gauti konsultavimo inovacijų klausimais paslaugas?“ 2007–2013 m. finansavimo laikotarpiui atsakė 56 įmonės, tačiau iš jų tik 5 procentai (3 įmonės) nurodė, jog yra sulaukusios neigiamo atsakymo, o 2014–2020 m. laikotarpiui nei viena įmonė nenurodė, jog sulaukė neigiamo atsakymo. Todėl galima daryti išvadą, jog didžiajai daliai konsultacijas gauti siekusių įmonių, galiausiai jos ir buvo suteiktos.

STEBĖSENA

Vertinant 2014–2020 m. priemonės „Inogeb LT“ stebėsenos rodiklių tinkamumą, nustatyta, kad naudojami priemonės rodikliai pakankamai atspindi intervencijų logiką, esant sąlygai, kad rezultato skaičiavimai bus atlikti kokybiškai (pvz., bus sumuojami tik unikalūs subjektai, taip išvengiant rezultato dvigubo skaičiavimo). Siūloma svarstyti stebėti papildomus pjūvius, pavyzdžiui:

- Verslo sektoriaus išlaidos MTEPI, tenkančios vienam gyventojui: siūloma svarstyti stebėti ne tik visos šalies įmonių išlaidų MTEPI padidėjimą, bet taip pat ir konkrečiai priemonės rėmuose nefinansinę paramą gavusių įmonių išlaidų MTEPI padidėjimą;
- Inovatyvių įmonių, bendradarbiaujančių su partneriais, dalis nuo visų su inovacijomis susijusių įmonių: siūloma svarstyti stebėti ne tik visos šalies situaciją, bet taip pat ir konkrečiai priemonės rėmuose nefinansinę paramą gavusių įmonių bendradarbiavimo su partneriais pokyčius;
- Nefinansinę paramą gaunančių įmonių skaičius: siūloma svarstyti skaičiuoti ir suteiktų konsultacijų valandų skaičių.

POVEIKIS

Siekiant nustatyti remiamų veiklų naudą šalies įmonėms, plėtojančioms MTEPI veiklas, buvo atliktas kontrafaktinis poveikio vertinimas. Tokiam vertinimui buvo pasirinktas 2007–2013 m. laikotarpio priemonės „Inogeb LT-3“ projektas VP2-1.4-ŪM-05-V-01-001 „Technologijos ir mokslas inovatyviam verslui“. Iš svarstytų variantų šis projektas vienintelis atitiko visus minimalius tokiai analizei keliamus reikalavimus.

Analizės metu buvo vertinamas projekto VP2-1.4-ŪM-05-V-01-001 „Technologijos ir mokslas inovatyviam verslui“ metu suteiktų konsultacijų poveikis galutinių naudos gavėjų apyvartai, pelnui prieš mokesčius ir darbuotojų skaičiui. Laikotarpiu iki intervencijos buvo laikyti 2011 metai (kai konsultacijų dar nebuvo gavusi nei tiriamoji, nei kontrolinė grupė), o laikotarpiu po intervencijos – 2014 metai (kai jau turėjo būti pasireiškęs 2012 metais gautų konsultacijų poveikis tiriamajai grupei, bet konsultacijų dar nebuvo gavusi kontrolinė grupė).

Atrinktų įmonių analizė parodė, kad tiriamoji ir kontrolinė grupės yra labai skirtingos pagal registracijos Vilniaus apskrityje faktą ir 2011 metų pardavimo pajamas, o taip pat pakankamai skirtingos pagal amžių

Pavyzdžiui, tiriamosios grupės 2011 metų pardavimo pajamų vidurkis daugiau nei 4 kartus viršija kontrolinės grupės vidurkį.

Atliktas kontrafaktinio poveikio vertinimas parodė, kad konsultacijų poveikis tiriamosios grupės pardavimo pajamoms būtų neigiamas, vis dėlto, apskaičiuoti poveikio įverčiai yra statistikai nereikšmingi, vadinasi, negalima teigti, kad intervencija turėjo neigiamą poveikį pardavimo pajamoms. Viena vertus, intervencija galėjo būti pernelyg nereikšminga, kad turėtų poveikį (kai kurios įmonės buvo konsultuotos ne daugiau kaip valandą laiko, o 2007–2013 m. laikotarpiu remiamos veiklos dar nebuvo pasiekusios aukštesnio kokybinio lygio, lyginant su 2014–2020 m. laikotarpiu). Kita vertus, inovacinė veikla nebūtinai turi vesti prie veiklos apimčių augimo – ne mažiau svarbus inovacinės veiklos tikslas gali būti sąnaudų mažinimas.

Pelno kontrafaktinė analizė nepatvirtino prielaidos dėl sąnaudų mažinimo, kaip inovacinės veiklos tikslo. Dvigubo skirtumo analizė rodytų, kad konsultacijos turėjo neigiamą poveikį tiriamosios grupės pelnui (tiek vertinant nominaliai, tiek vertinant pokyčius). Vis dėlto, neigiamo poveikio įverčiai gauti su kiek mažesniu nei įprasta statistiniu reikšmingumu, vadinasi, trūksta įrodymų, kad intervencija turėjo neigiamą poveikį pelnui.

Kita vertus, prielaidą dėl sąnaudų mažinimo, kaip inovacinės veiklos tikslo, patvirtina darbuotojų skaičiaus kontrafaktinė analizė, kuri parodė, kad tiriamosios grupės darbuotojų skaičiaus vidurkio augimas 2011–2014 metais buvo 23 procentais mažesnis nei būtų buvęs nesant konsultacijų nesant. Dvigubo skirtumo regresija parodė, kad šis poveikio įvertis yra statistiškai reikšmingas. Vadinasi, įmonių vykdoma inovacinė veikla galėjo būti nukreipta į darbo našumo didinimą, kuris leidžia plėsti veiklos apimtį nedidinant darbuotojų skaičiaus.